

Zagrożenie i wskazania ochronne

Poa granitica objęta jest Konwencją Bernejską i Dyrektywą Siedliskową. W Polsce jest gatunkiem prawnie chronionym, bliskim zagrożenia. Nie wymaga zabiegów ochronnych.

Zbigniew Mirek i Halina Piękoś-Mirkowa



Poa stiriaca Fritsch et Hayek Wiechlina styryjska

Rodzina: *Poaceae* (*Gramineae*) – wiechlinowate (trawy)

Status

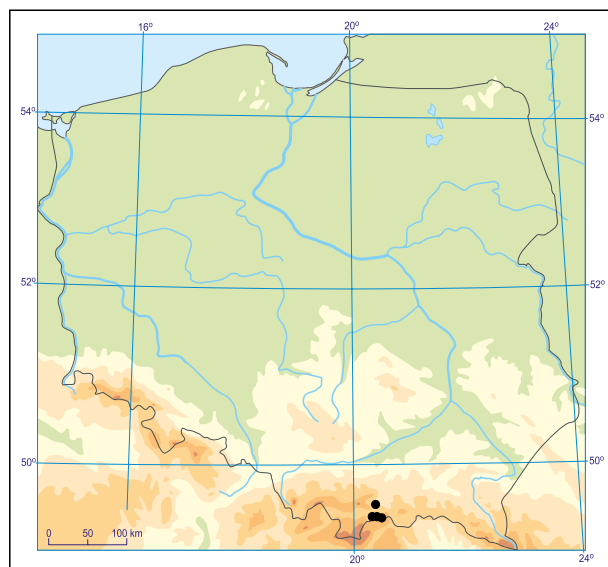
W Polsce gatunek narażony na wyginiecie.

Rozmieszczenie geograficzne

Poa stiriaca jest endemitem europejskim o niewielkim zasięgu. Występuje w górach Europy Środkowej i Wschodniej (Edmondson 1980b; Dostál 1989). Rośnie w Alpach Wschodnich, Karpatach i w górach Półwyspu Bałkańskiego. Ograniczona jest do niższych położeń górskich. W Polsce osiąga północno-wschodnią granicę zasięgu (Mirek, Piękoś-Mirkowa 2007).

Występowanie w Polsce

Gatunek notowany tylko w Pieninach (Zarzycki 1981) i na jednym stanowisku w Beskidzie Sądeckim w dolinie Dunajca (Staszekiewicz 2000). Stanowiska wiechliny styryjskiej koncentrują się głównie w Pieninach Centralnych; są to: Trzy Korony, Sokolica, Facimiech, Bystrzyk, Białe Skały, Kurnikowa Skała, Ociemny Wierch. W Pieninach Zachodnich gatunek występuje na Podskalniej



Summary

Poa granitica s. l. is a pan-Carpathian endemite, while *P. granitica* s. str. is endemic to the Tatras. *P. granitica* s. str. is an alpine species, occurring primarily in the High Tatras and rarely in the Western Tatras. The plant grows in gullies on strongly to weakly acid lithosols derived from granite. It is a characteristic species of the association *Luzuletum alpino-pilosae*. Its populations usually comprise a few to several dozen individuals.

Górze, Cyrlowej Skałce i Macelowej Górze. Najdalej na zachód pojedyncze osobniki obserwowano na Łysej Górze. W Małych Pieninach gatunek znacznie rzadszy, podany ze szczytu Łażnych Skał. Znane jest jedno stanowisko w Beskidzie Sądeckim w rezerwacie Kłodne nad Dunajcem tuż nad brzegiem Dunajca. Stanowisko to oddalone jest około 5 km od najbliższych stanowisk pienińskich. Zasięg wysokościowy wiechliny styryjskiej mieści się w granicach od 425 m w Beskidzie Sądeckim do 900 m n.p.m. w Pieninach

Siedliska i fitocenozy

Poa stiriaca jest gatunkiem górskim, związanym z piętrem pogórza i regla dolnego. Występuje w prześwietlonych lasach, w miejscach suchych i ciepłych. Siedliskiem wiechliny styryjskiej w Pieninach są najczęściej niewielkie skaliste grzbiety w obrębie lasów i bardzo strome stoki zwykle o ekspozycji południowej, na których wartość bezpośredniego promieniowania słonecznego często przekracza 120%. Rośnie najczęściej na skałkach wapiennych lub w ich pobliżu, gdzie runo występuje niezbyt obficie. W Beskidzie Sądeckim większość osobników wiechliny styryjskiej związana jest ze szczelinami nadrzecznych piaskowców o lepszczu wapiennym. Nieliczne osobniki pojawiają się na skalistych grzędach między głęboko wciętymi potokami, ale zawsze na uprzywilejowanych termicznie siedliskach. Rośnie na rędzinach inicjalnych w szczelinach skał wapiennych i na rędzinach próchnicznych górskich silnie szkieletowych. Sporadycznie spotykany jest również na glebach brunatnych właściwych wytworzonych z piaskowca (Bodziarczyk 2008). *P. stiriaca* jest gatunkiem charakterystycznym ciepłolubnej buczyny *Carici albae-Fagetum*, ale spotykana jest także w reliktowych laskach sosnowych *Pinus sylvestris* – *Calamagrostis varia*, zajmujących grzbiety lub półki skalne (Pancer-Kotejowa 1973; Benčatová 2001). W Pieninach najobficiej występuje w drzewostanach prześwietlonych, o słabym zwarciu koron (w najwyższej warstwie drzew średnio 42%).

Morfologia i biologia

Bylina, hemikryptofit. Żdźbło wyprostowane i obłe 20–50(70) cm wysokości; pochwy i blaszki liściowe krótko owłosione, jęczyzek o długości 1–2 mm, zaokrąglony.



Liście pędów płonnych są długie (20–50 cm), sinozielone, zwinięte i włosowato cienkie. Wiecha rozpięchła, 7–11 cm długości, gałązki szorstkie, odstające; kłoski wydłużone z 4–6 kwiatami. Plevy na nerwach szorstkie, dolna 1-nerwowa, górna 3-nerwowa. Plewka dolna 2,5–3,5 mm długości o zarysie lancetowatym, z wieloma włoskami u nasady i rzadko owłosionymi nerwami w dolnej części; plewka górna 1,7–3 mm długości. Rozmnaża się głównie wegetatywnie, tworząc gęste i zbite kępy. Kwitnie od czerwca do sierpnia.

Charakterystyka populacji

Kępy wiechliny styryjskiej na ogół tworzą niewielkie skupienia rozproszone wśród wapiennych wychodni. Wyjątkowo tylko rośnie w większych skupiskach zajmując powierzchnie kilku lub kilkunastu metrów kwadratowych. W Pieninach, w najbogatszej subpopulacji na Sokolicy, w 1994 r. zagęszczenie osiągnęło średnią wartość 76 kęp/m², ale tylko 1% z nich wytworzyło kwiaty i owoce. W Pieninach Zachodnich, w subpopulacjach brzeżnych, średnie zagęszczenie było niższe niż w Pieninach Centralnych i na najliczniejszym stanowisku na Macelowej Górze w tym samym roku wynosiło 36 kęp/m², przy czym wszystkie osobniki były płonne. Subpopulacja na Łysej Górze, na lokalnej granicy zasięgu, składa się tylko z kilkunastu kęp rosnących na kilku

metrach kwadratowych (Pancer-Kotejowa, Bodziarczyk 1994). Łączna oszacowana powierzchnia w Pieninach zajęta przez wiechlinę styryjską nie przekracza 0,5 ha. Populacja w Beskidzie Sądeckim liczy 50–100 kęp, rozproszonych w 3 wyraźnych skupiskach. Obserwowano tam tylko osobniki płonne.

Zagrożenie i wskazania ochronne

Wiechlina styryjska obecnie nie jest zagrożona bezpośrednio. Większość stanowisk znajduje się na obszarze Pienińskiego Parku Narodowego poza wpływem człowieka, i choć nieliczne skupiska rozmieszczone są w sąsiedztwie szlaków turystycznych i potencjalnie mogą być narażone na deptanie, jednak dotychczas tego nie obserwowano. Z kolei stanowisko w Beskidzie Sądeckim znajduje się w rezerwacie przyrody i jest trudno dostępne, a penetracja człowieka jest tam bardzo niewielka. Również stanowisko w Małych Pieninach leży poza bezpośrednim oddziaływaniem człowieka. *Poa stiriaca* na obszarze Polski znajduje się na skraju zasięgu; można zatem przypuszczać, że wrażliwość gatunku na zmiany środowiskowe jest zdecydowanie większa niż w obszarach leżących na południe od Polski. Należy więc brać pod uwagę możliwość pośredniego, negatywnego oddziaływania naturalnych przemian fitocenozy leśnych. Zjawisko to zaobserwowano na obszarze Pienińskiego Parku Narodowego. W trakcie badań fitosocjologicznych prowadzonych w połowie lat 90. XX w., *P. stiriaca* została stwierdzona na 16 stałych powierzchniach badawczych, podczas gdy w 2012 r. gatunek zanotowano



Fot. 258. *Poa stiriaca* na Czerwonych Skałach w Pieninach (2008)

tylko na 7 z nich. Dynamika populacji wiechliny styryjskiej uzależniona jest od dynamiki luk w drzewostanie i niższych warstw roślinności. Jeśli drzewostany stają się bardziej zwarte lub podszyt i runo leśne bujniejsze, wówczas gatunek znajduje się w gorszych warunkach, co ujawnia się słabym kwitnieniem i najczęściej brakiem owocowania. Zaburzenia, polegające na powstawaniu luk są zjawiskiem występującym w Pieninach często, ale losowo, stąd też przyszłość wiechliny styryjskiej w Pieninach jest trudna do przewidzenia i niepewna. Należałoby gatunek objąć stałym monitoringiem. Wskazane byłoby okresowe sprawdzanie dynamiki liczebności i efektywności rozmnażania wegetatywnego i generatywnego.

Jan Bodziarczyk



***Poa nobilis* Skalińska** **Wiechlina tatrzańska**

Rodzina: *Poaceae* (*Gramineae*) – wiechlinowate (trawy)

Status

W Polsce gatunek rzadki; stopień zagrożenia trudny do oceny ze względu na niedostateczne dane. W krajach ościennych: zagrożona na Słowacji (gdzie jest utożsamiana z *Poa granitica* Br.-Bl. subsp. *granitica*).

Uwagi taksonomiczne

Poa nobilis jest gatunkiem pochodzenia mieszańcowego. Taksonami rodzicielskimi są prawdopodobnie *P. alpina* L. for. *vivipara* i *P. granitica* Braun-Blanquet (Skalińska 1955).

Rozmieszczenie geograficzne

Wiechlina tatrzańska jest endemitem tatrzańskim (Skalińska 1955; Pawłowski 1972; Piękoś-Mirkowa i in. 1996b), z centrum występowania w Tatrach Wysokich. Rośnie zarówno po polskiej, jak i po słowackiej stronie Tatr (Skalińska 1955).

Występowanie w Polsce

Poa nobilis jest gatunkiem bardzo rzadkim, ograniczonym w Polsce do Tatr Wysokich i Kasprowego Wierchu w Tatrach Zachodnich. Znana dotąd zaledwie z 9 stanowisk (Skalińska 1955; Piękoś-Mirkowa 2008g): Kasprowy Wierch, 1900–1988 m n.p.m., Kozia Dolinka – Granaty, 1920 m, Wrota Chałubińskiego, 2022 m, Dolinka za Mniczem, około 1850 m, przełęcz między Cubryną a Zadnim Mniczem, 2180 m, Zadnia Galeria Cubryńska, około 2050 m (okaz w KRAM, lg. A. Jasiewicz w 1954 r.), poniżej Przełęczy pod Chłopkiem, około 2100 m, zbocza Rysów, około 2050 m, Czarny Staw nad Morskim Okiem,

Summary

In Poland *Poa stiriaca* occurs only in the Pieniny Mountains and Beskid Sądecki Mountains, at altitudes from 425 m to 900 m a.s.l. It grows in open forest, in dry and warm places, most often on rocky ridges and steep south-facing slopes. It is a characteristic species of the association *Carici albae-Fagetum*. The plant grows also in the community *Pinus sylvestris* – *Calamagrostis varia*. Tufts of *P. stiriaca* form small aggregations covering from a few to a dozen square metres. The total area occupied by the species does not exceed 0.5 ha. The maximal density of tufts is 76 per square meter but only 1% of the tufts produce flowers and fruits. Most of *P. stiriaca* localities are in the Pieniny National Park and face no direct threats. However, there are observed negative natural changes in the habitat. The increased density of a tree layer and lower vegetation layers affect the flowering and fruiting of plants, limiting the development of *P. stiriaca* population which depends on the gap dynamics in the stands.

około 1650 m n.p.m. Prawdopodobnie częstsza, lecz nieodróżniana przez florystów w terenie.

Siedliska i fitocenozy

Jest gatunkiem wysokogórskim (alpejskim), z centrum występowania w piętrze halnym, rzadko spotykanym w piętrze kosówki. Rośnie wyłącznie na podłożu granitowym, na piargach i stromych stokach.

